

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1714

Q. 63. Quid præterea sit addendum circa divortium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42682

vel post Matrimonium ratum vovit castitatem, possit primo bimestri reddere debitum, dixi n. 361.

424. §. 6. Illicitum est viro ante consummationem Matrimonii rati invitâ conjuge suscipere sacros Ordines. *Nec obstat*, quod secundum jam dicta conjux ante consummationem possit invito altero transire ad Religionem, nam dispar est ratio, tum quia professio dirimit Matrimonium ratum, non item Ordo sacer, uti declaravit *Johannes XXII.* in Extrav. *Antiquæ*, tum etiam, quia utrique conjugi est æqualis potestas ad Religionem, non autem ad Ordinem, *Castrop.* d. 3. p. 6. §. 11. n. 7. notans cum *Sanch. & Gut.* non sufficere dissimulationem, sed requiri expressam licentiam, ut vir ante vel post consummatum Matrimonium possit suscipere Ordines.

425. §. 7. Copula, quæ præcessit Matrimonium, non consummat illud, uti dictum est n. 278. hinc uterque adhuc primo bimestri potest Religionem ingredi, *Gob.* n. 690. Quando nam autem Matrimonium consummetur, dixi à n. 278. Quid autem censendum sit in dubio, an Matrimonium sit consummatum, item si vir affirmet, & mulier neget, vel contra, dixi n. 283.

426. Q. 63. Quid præterea sit addendum circa divortium. §. 1. Divortium, undè dicatur, dixi n. 7. Possit autem fieri divortium, definit *Trid.* cujus verba retuli n. 12. Christus ipse *Matth.* 5. & 19. statuit uxorem sic dimitti posse propter fornicationem, per quam intelligitur adulterium: & idem statuitur Jure canonico *Cap. significasti. Cap. Gaudemus. Cap. Ex litteris.* De divortii ac alibi sæpe. Imò id ob causam adulterii de Jure naturæ esse & semper fuisse docent gravissimi *AA.* cum *Avers.* q. 23. l. 1. §. 2.

§. 2. Divortium Matrimonii etiam tantum 427.

non fieri non potest quoad vinculum sine iudicio Ecclesie, etiam si impedimentum dirimens esset publicum & notorium. Nec obstat, quod Cap. *Evidentia* De accusat. & Cap. *De manifesta* 12. q. 1. dicatur notorium probatione non indiget, non hoc non obstante in hac materia expresse loquitur. Cap. *Porro*, De divort. quod si etiam parentela esset publicâ & notoria, absque iudicio Ecclesie ab ea separari non poterit. Ratio est, quia cum auctoritate publicâ Ecclesie contractum sit, decet, ut auctoritate ejus publicâ dissolvatur, secundum Cap. *Omnes*, 27. q. 2. maxime cum aliquando plura dicantur notoria, quæ vere non sunt, Cap. *Consulisti*, 14. De appellat.

§. 3. Ad faciendum divortium Matrimonii 428.

tantum rati quoad vinculum, requiritur, ut iudex habeat duos testes omni exceptione maiores, qui de impedimento deponant: nec sufficit testimonium utriusque conjugis dicentis ante Matrimonium contractam fuisse, v. g. adulterium per fornicationem cum consanguinea, nam possent hi conjuges colludere contra Matrimonium, hinc aliæ debent accedere rationes rationabiles & fide dignæ. Si tamen uterque, vel etiam unus, qui desideraret Matrimonium esse validum, fateatur impedimentum, declarari potest nullitas Matrimonii, cum qui vituperatur in præjudicium suum loqui veritatem: non sufficit tamen fama de impedimento. Et licet testimonium matris dicentis sponsum esse consanguineum sponsæ sufficiat ad impedimentum, ne Matrimonium contrahatur, tamen non sufficit, ut contractum declaratur esse irritum, *Schild. tr. 6. c. 7. §. 7.* probans hæc

hac omnia ex Jure & ratione, addens pro divortio quoad forum sufficere confessionem, quam de adulterio à se commissio facit ille conjux, qui divortium nollit.

429. §. 4. *Caj.* aliique apud *Avers.* q. 2. l. 4. putarunt Matrimonium non tantum ratum, sed & consummatum posse quoad vinculum dissolvi propter adulterium, sed ex dictis n. 12. & 401. oppositum est certum ex Conciliis & Patribus, etiam apud *Mendo* diff. 12. n. 11. & *Avers.* supra, ac clarè definit *Trid.* relatum n. 12. adulterium enim est tantum causa justè negandi debitum, & petendi divortium.

430. §. 5. Si conjux unus agat contra alterum ad dissolutionem Matrimonii, aliqui voluerunt Judicem competentem esse solum Episcopum loci, in quo contractum est Matrimonium, quia per contractum in aliquo loco celebratum fortitur quis forum. 2. Quia ligati sunt auctoritate hujus Episcopi, ergo eadem solvi debent. *E* contra *Krim.* n. 1660. probabilius dicit Judicem hic competentem esse etiam Episcopum domicilii, hujus enim jurisdictioni etiam subjacet, & nihil novi est, quòd quis habeat in pluribus locis forum. *Hinc* *Re. ad. 1.* non ideo excludi Episcopum etiam domicilii, si apud hunc conveniatur. *Ad 2.* Non Episcopus, sed conjuges ipsi propriè se ligarunt, nec tamen se solvere possunt, uti constat ex dictis. Quòd si post divortium coram Judice laico agatur de restitutione dotis, *L. Exigere dotem 6 §. ff. De judiciis* statuitur, ut non spectetur locus contractus, nec domicilium uxoris, sed mariti.

431. §. 6. *Caj.* quamvis tom. 1. opusc. tr. 19. *l. si* correxerit, tamen in c. 19. super *Matth.* docuerat

non facere uxori divortium à viro, ob hujus ad-
 ulterium, 1. quia repudium in lege veteri, cui
 in nova successit divortium, conveniebat solis
 viris. 2. Quia Christus *Matth. 5. & 19.* loquitur
 de solis viris. 3. Quia uti aliqui volunt, consue-
 tudo habet, ut hoc non concedatur uxoribus.
 Hanc sententiam *Sanch. l. 10. d. 3. & Sperell. decis.*
140. n. 3. vocant falsam & temerariam, tenent-
 que oppositum *Conc. PP. S. Th. & Theologi pas-*
sim cum Beja p. 2. cas. 26. Pignat. tom. 9. conf.
139. à n. 122. Avers. f. 1. hinc Can. Christiana, 32.
q. 5. dicitur, Christiana religio adulterium in utroque
sexu pari ratione condemnat vir utique submove-
atur, si ejus flagitium delegatur . . . neque enim adul-
terium acceperit dimittenda est, & vir mæchus retinendus.
 Ratio autem est, quia licet non ita censeatur
 fœdum in viro, tamen leges pœnales non ita ac-
 curatè ponderant quantitatem culparum, satis
 enim est in utraque esse sufficientem causam
 pœnæ. Unde *R. ad. 1.* Divortium non in omni-
 bus successit repudio. *Ad 2.* Christus expressit de
 viris solis, fortè quia fœminæ frequentius in hoc
 delinquant. *Ad 3.* Non esse consuetudinem con-
 trariam, constat ex praxi.

§. 7. Ut per Judicem decernatur separatio, 432.
 debet adulterium probari saltem per propin-
 quas & violentas præsumptiones, uti cum com-
 muni *Sanch. l. 10. d. 12. De Luca De Matrim. d.*
13. & fusè Sperell. decis. 140. à n. 8. Videri pos-
 sunt etiam, quæ dixi *l. 4. à n. 1434.* De præ-
 sumpt. & probat. Et verbo hic insinuandum est,
 quod adulterium prohibeatur in judicium de-
 duci, nisi ad instantiam mariti, Patris vel fra-
 trum, quorum querela non debet esse extorta,
 sed libera, aliàs inquisitio est irrita, uti ex Jure

& authoribus probat *Pignat.* tom. 9. conf. 153.
 Præterea notandum est, accusationem adulterii
 posse esse vel criminalem, si fiat ad poenam seu
 vindictam publicam, vel civilem, si fiat ad di-
 vortium aut privationem dotis, vel purè de-
 nunciativam, quæ potest esse, aut charitativa, si
 fiat tantum ad impediendum peccatum, aut ca-
 nonica, si ad impediendum v. g. Matrimonium
 cum affine, aut promotionem ad Beneficium.
 Et pro majore præjudicio, quod provenire po-
 test ex diversis istis accusationibus, requiritur
 etiam major certiorque probatio, sic enim ad
 denunciativam sufficit semiplena probatio per
 testem unum vel per famam nixam probabili-
 bus indiciis: ad civilem requiritur plena: ad cri-
 minalem plenissima, *Krim.* à n. 2441. Quamvis
 autem accusatio adulterii ad poenam aliam præ-
 scribatur lapsu quinquennii, tamen nunquam
 præscribitur in ordine ad petendum divortium,
Sanch. Forin. Pignat. tom. 9. conf. 139. n. 125.

433. §. 8. Si uxor malè & injustè tractata, sit qua-
 si ejecta à viro, etiam negante alimenta & conju-
 gale debitum, ideòque abiens in eo exilio fiat
 adultera, virum adhuc posse facere divortium,
 dicunt *Sanch. Dicast.* d. 8. n. 37. *Borgh.* cent. 3. cal.
 37. nam ita videtur decidi *Cap. Significasti.* & *Cap.*
Ex litteris. De divort: quia vir per hoc, quod
 causam adeo remotam adulterii dederit, non
 censetur in illud consensisse vel intendisse. Op-
 positum tenent *S. Th. Angel. Ledesm. Covarr. Vega,*
Tiraq. & alii: sic enim de denegante debitum di-
 citur *Can. Si tu,* 37. q. 2. si tu abstines sine uxoris vo-
 luntate, tribuis ei fornicandi licentiam, & peccatum ab-
 solius tue imputabitur abstinentiæ, idem autem est in
 casu sævitæ, ejectionis vel negatorum alimentorum

conf. 153.
adulteri
renam seu
fiat ad di
purè de
ritativa, si
n, aut ca
monium
reficium.
venire po
requiritur
enim ad
batio per
robabili
na: ad cri
Quamvis
liam pra
nunquam
ivortium,
125.
a, fit qua
& conju
exilio fiat
ivortium,
ent. 3. cal
sti. & Cap
oc, quod
rit, non
isse. Op
parr. Vegas
bitum de
e uxoris
eccatione
tem est in
n alimen
torum

orum. *Avers.* f. 3. & *Krim.* à n. 1534. rectè conci
liant has sententias, & tenent cum prima, si vir
non intenderit, nec prudenter prævidere potue
rit adulterium uxoris: è contrà, si intenderit,
vel prudenter prævidere potuerit, tenent cum
secunda, sic enim valent textus & rationes pro
utroque sententia adductæ. Et ideo *Tabern.* &
Lion. à n. 2428. rectè concludunt, si alteruter
conjugum per longum tempus, v. g. per 5. aut 6.
menses contra justitiam negarit debitum alteri
conjugi, quem satis sciebat ideo fore in periculo
proximo incontinentiæ, censeri causam secuti
adulterii, ideoque non posse propterea petere
divortium,

§. 9. Etiam tum non licet expellere adulte- 434.
rantem, quando ab altero conjugate data est ad
divortium facultas expressè vel tacitè, *Avers.* q. 23.
l. 1. Hinc si vir, cum possit absque gravi incom
modo, non prohibeat adulterium uxoris, cen
sentur consentire, L. 2. Cod. Ad L. Juliam. De ad
ulterio. Oppositum tamen de uxore dicunt *Sanch.*
Lion. *Cassens.* *Krim.* n. 1541., quia uxores non
habent auctoritatem illam, nec communiter
sunt ad corripiendum viros, ergo, quamvis taceant,
non ideo censentur consentire. Contradicunt
tamen probabiliter *Avers.* & *Mastr.* n. 131. quia vir
et uxor quoad debitum conjugale sunt pares, &
utrum audeat virum ejicere, magis deberet cor
ripere.

§. 10. *S. Bonav.* *Durand.* *Palud.* *Sanch.* *Castrop.* 435.
decc. c. 9. q. 13. *Krim.* n. 1528. & *Juristæ* mul
tati, ad pœnam divortii sufficere, si adul
terium sit commissum, etiam ex metu gravi,
quia quamvis metus gravis aliquando excuset à
pena Jure humano statutis, non tamen ab hac,
quæ

II
201
mor.
audi
Crox
VIII

quæ uti n. 426. insinuatum est, quasi de Jure naturæ consequitur hoc delictum. Oppositum tenent *Abb. Silv. Rosell. Tabien. Graff. Avers.* q. 23. l. 3. qui extendunt etiam ad casum, quo mulier præ verecundia & metu infamiæ non clamaverit, quia *Can. Proposio*, 32. q. 1. dicitur de Lucretia gravi metu compulsæ ad adulterium, mirabile dictu, duo fuerunt, & adulterium unus commisit unde videtur colligi, quod copula ex tali metu facta non censeatur pro foro externo adulterium. Hæc sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior. Quod si uxor violentè esset cognita, esset adulterium tantum materiale, nec ideo ejici posset.

436. §. 11. Docet *Gonett. c. 9. q. 8.* divortium potest & concedi posse etiam propter pollutionem, quia hæc videtur generaliter venire nomine fornicationis, refertque pro eo *S. Aug. S. Th. S. Bonav. Toftatum, Abbatem*; sed *Sanch. l. 10. d. 4.* alii que plurimi cum *Busenb. & Mastr.* n. 129. melius negant, quia per hanc non dividitur caro cum aliena per concubitum, quæ est ratio faciendi divortium ob fornicationem. Fatentur tamen valde probabiliter *S. Th. S. Bonav. Dur. Cyn. Tann. Hurr. Bonac. Sperell.* decis. 140. à n. 40. sufficiens sodomiam cum tertia persona: quod extendunt multi cum *Busenb. & Krim.* n. 1525. etiam ad bestialitatem, quamvis præter citatos à *Bois* contradicant *Im. III. Pont. & Avers. f. 1.* eo quod ista non sint copula apta ad generationem, quam spuria proles in domum vel familiam alterius conjugis induci possit, quod videtur rectius repugnare Matrimonio: & sicuti ista bestialera non sufficiunt ad inducendam affinitatem, irregularitatem bigamiæ, ita nec videntur

afficiere ad divortium: sed ratio nostra est, quia
per ista verè dividitur caro, & adulterans fit una
caro cum altera persona vel bestia, & quidem
maximè contra naturam. *Mastr.* suprà agnoscit
utramque sententiam esse probabilem.

§ 12. Si adulterium fit certò commissum, 437.
divortium quoad torum, sive denegationem
debiti, quæ actio privata est, fieri potest autho-
ritate propriâ, uti habet communis cum *S. Th.*
De divortio etiam quoad habitationem, cum
hoc sit quid publicum, est major difficultas,
nam saltem quamdiu adulterium est occultum,
docent *S. Th. S. Bonav. S. Anton. Durand. Bellarin.*
Dicam. Sperell. decis. 138. Avers. l. 2. & alii multi,
fieri non posse autoritate propriâ, quia ita vi-
detur statui *Can. Saculares 32. q. 2. Can. Multro-*
rum 33. q. 6. Can. Porrò. De divort. Et Rationes
sent. 1. quia Matrimonium tale publicâ au-
thoritate Ecclesiæ celebratum est, ergo sine ea
non est ab eo recedendum. 2. Quia quoad pu-
blicam, nemo in propria causa debet esse Judex.
Quia divortium tale est pœna publica, ergo
debet provenire à Judice. Excipiunt aliqui, si
nocens ad vitandam infamiam suâ sponte vel-
let cedere: alii addunt, si innocens probare non
possit in foro externo, dicunt enim tum com-
muniter omnes posse clam se subducere, præ-
terendo negotia alibi, per hoc enim nocenti
nullam injuriam facit. E contra innocentem
inuito etiam nocente absolute posse separare se
etiam quoad habitationem docent *Nav. Sor. Hen-*
ric. Rebell. Cón. Regim. Bonac. Castrop. Dicast. Sanch.
10. d. 12. n. 31. Burgh. cent. 2. cas. 38. Krim. n.
144. quia Christus, supremus Judex, *Matth. 19.*
viætur absolute dare facultatem dimittendi
propter

propter fornicationem, neque ullum aliud Jus clarum dicit expectandam esse sententiam alterius Judicis humani, maximè cum secundum dicta n. 426. id de Jure naturæ licitum sit. Accedit, quòd conditio ad retinendam obligationem Matrimonii etiam ex autoritate Ecclesie sit non divisio carnis, ergo hac divisione facta non manet obligatio. Denique jus divortii nascitur ex delicto, & non ex publicitate, ergo posito delicto, etiam occulto, est jus ad divortium; Et ideo *Sanch. Pignat.* tom. 9. conf. 139. n. 124. docent uxorem innocentem posse recedere à domo mariti, nec reverti, nisi expulsâ concubinâ. Sententia hæc est probabilis pro foro conscientie, attamen altera *S. Th.* videtur probabilior: & in utraque sententia Judex à nocente imploratus debet innocenti mandare, ut redeat, donec probeat alterius delictum, *Cap. Litteras*, & in simili *Cap. Ex conquestione*, De relict. spoliatis. fateturque hoc etiam *Sanch.* à n. 16. & pluribus ostendit *Sperell.* supra.

438. §. 13. Si adulterium uxoris sit certum & publicè notorium, potest vir invitâ uxore & propriâ autoritate non tantùm ingredi Religionem, uti habetur *Cap. Significasti*, De divortio, sed etiam suscipere sacros Ordines, uti cum communi *Sanch.* l. 10. d. 11. n. 16. *Pont. Perz. Pignat.* tom. 8. conf. 133. Tum autem etiam censetur hic esse notorium, si sint probationes in promptu. Plura de probatione adulterii habet *Pignat.* tom. 10. conf. 3.

439. §. 14. Si ex divortio orietur scandalum, vel fieret communiter ex eo, quòd Matrimonium privatâ autoritate dissolveretur, vel quoad vinculum, vel quoad habitationem, in omni-

sententia debet dissolutio fieri auctoritate Ecclesie, ut sic obvietur scandalo, quod maxime valet in casu dubii de causa divortii, tum enim est possessio pro Matrimonio quoad omnia servando.

§. 15. Hæresin Matrimonio supervenientem 440. sufficere ad divortium habetur Cap. *Quæsit*, Cap. *De illa*, Cap. *Quanto*, De divortijs, Cap. *De convers. conjug. & alibi*; Attamen rectè argue S. Th. in 4. dist. 35. q. 1. a. 1. ad 3. procedi ad divortium propter unum actum infidelitatis, sed propter consuetudinem, quæ pertinaciam ostendit, in qua infidelitas perscitur, debet enim esse hæresis, quæ significat pertinaciam, & sufficit ad separationem, non tantum quoad habitationem propter periculum perversionis, sed etiam quoad totum, quia inquit S. Th. supra, est contra Matrimonium, quod est proles educanda ad cultum Dei: Potestque pars catholica recedere auctoritate propria, quia Cap. *De illa*, De divortijs dicitur, mulierem, quæ absque iudicio Ecclesie à viro in hæresin lapsa recesserat, esse reddendam, quando vir ad fidem redierit: Et additur, illo casu esse compellendam, ut ad illum redeat: unde si vel ipsa Religionem, vel vir sacrum Ordinem suscepisset, redire deberet ad conversum, necnon si iudicio Ecclesie facta esset separatio, catholicus non teneretur recipere conversum, sed posset mutare statum, aut etiam in sæculo sic permanere separatus, uti habetur Cap. *De illa*, de iur. que Gonz. Pont. Krim. à n. 1554. contra Hæreticum tamen conversus non posset si consensu catholici mutare statum: quod si non esset, posset ab illo revocari. Hæc omnia pluri-

... mor. ... audii ... Croix ... VIII

pluribus deducit, *Avers.* f. 9. citatque Authores in oppositas sententias hic valde divisos.

Obji. Christus *Matth.* 5. & 19. dicit, viro non licere dimittere uxorem, *excepta causa fornicationis* five adulterii, ergo hæresis non est sufficiens causa divortii. R. Omissis variis explicationibus, quas refert *Avers.* f. 9. §. ult. dici potest, Christum voluisse solum adulterium esse ex Jure divino causam perpetui divortii, quamvis aliæ causæ postea ex Jure ecclesiastico sint additæ ad divortium saltem ad tempus, & tales sunt etiam scandalum, sævitia, morbus contagiosus, mutui consensus &c.

445. §. 16. Divortium fieri non potest ob quodvis crimen, nam *Alex. III. Cap. Quæstio* De divortiiis, declarat, quod mulier pro furto vel alio crimine viri sui, ab eo separari non debet: posset tamen quandoque fieri etiam propriâ autoritate et aliis etiam causis, si ita postularet præceptum correctionis fraternæ, metus injusti damni, aut etiam periculum ruinæ spiritualis, secundum illud *Matth.* 18.; *si manus tua, pes tuus, oculus tuus scandalizet te &c. projice abs te*: Estque hoc de Jure naturæ, quo quisque obligatur studere salutis suæ: sed hæc intelliguntur ad tempus, nam cessante necessitate illud quoque cessat, quod pro necessitate factum est, *Can. Ordinationes* 9. q. 1. Videri potest *Avers.* q. 23. f. 10.

446. §. 17. Circa causam divortii ob sævitiam, *Cap. De Benedicto*, 32. q. 1. conceditur divortium, etiam nocenti post adulterium, ne perpetuis vexationibus crucietur. Nec in casu sævitie locum habet compensatio, quia si mutuo alter ab altero sibi timeat, uterque potest divertere. Non sufficit autem esse malè tractatum de præterito.

terio, si pro futuro non timeatur malum grave, quia non conceditur ad ulciscendam, sed vitandam injuriam saltem probabiliter imminentem. Et si sit periculum in mora, fieri potest auctoritate propria, aliàs per Judicem, qui solus separare potest in perpetuum, si non sit spes remedii. Vide *Avers.* q. 23. l. 10. & præcipue *Sperell.* decis. 139. ubi adductis legibus, Auctoribus & rationibus probat sequentia, 1. si vir moderatè, & ex eà causa uxorem verberaverit, ad quod jus habet, non ideo potest uxor divertere, nec ideo tenetur vir conjugii consulere per remedium cautionis. 2. Si vir sæpius percutiens excesserit modum domesticæ correctionis, adeoque fuerint atrocita verbera, sitque ideo prudens timor novæ molestiæ gravis, non ideo statim concedenda est separatio tori, sed sufficere potest cautio pignoratitia, fidejussoria, & quantumque juratoria tantum de non offendendo imposterum. 3. Quando concurrunt sæpius exercita atrox sævitia & talis prudens timor futuræ, non videatur sufficienter consultum per cautionem, *Cap. Litteras, De restit. spoliat. conceditur divortium his, verbis: Si tanta sit sævitia, ut mulieri repidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solum non debet ei restitui, sed ab eo potius amoveri.* Quando nam dicatur sævitia vel atrox verberatio, dat exempla *Sperell.* à n. 62. qui decis. 131. n. 70. notat, uxori de sævitia viri conquesti non credi, nisi illam probet.

§. 18. *Cum quilibet ad renuntiandum juri suo libere habeat facultatem, Cap. Ex conscientia, De crimine falsi, & divortium sit pœna delinquentis in favor innocentis, eo non tenetur innocens, si nolit, Sanch. l. 10. d. 13. Krim. num. 1542. Tom. VIII,*

T

Docent

447.

II
 201
 mor.
 I. audit
 Croix
 VIII

Docent quidem S. Th. S. Bonav. Caj. Sylv. alique multi peccare virum, si permaneat in consortio adulteræ, nam Cap. Si vir, De adulteriis dicitur: Si vir sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit penitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps: Et similiter Nav. Sor. Bonac. Gob. & alii docent ex Cap. Si quis uxorem, l. 32. q. 1. teneri etiam uxorem dimittere adulterum se non emendantem: quæ vera sunt, si ita postulet præceptum correctionis fraternæ, vel scandali vitandi, de cætero rectè ostendit Avers. l. 5. correctionem illam per dimissionem rarò profuturam, quia conjux dimissus magis & liberiùs indulgèbit adulteriis: scandalum autem faciliùs tolletur, & cum majori spe pœnitentiæ, si privatim & publicè pergat arguere & abstrahere. Nec ideo vir retinens talem uxorem censèbitur esse causa damni legitimè hæredibus causandi, si fortè adultera concipiat ex alieno, id enim ipsè, quantum in se est, impedit, uti suppono, nec semper tenetur aliquis cum gravibus suis incommodis aliena damna cavere.

448. §. 19. Post sententiam divortii perpetui ob fornicationem, potest innocens sine consensu nocentis mutare statum, suscipiendo sacros Ordines vel Religionem, Cap. Constitutus. Cap. Mulier. De convers. conjug. & hoc est, quod dixi l. 6. p. 2. n. 2220. tenetque communis cum Pign. tom. 10. conf. 3. Post sententiam divortii non perpetui, sed ad tempus, donec nocens v. g. emendârit mores, innocens non potest mutare statum, uti nec, si separaverit se auctoritate propriâ, nam nocens, saltè emendatus possit implorare Judicem, & repetere conjugem, cuius

restitutio verget in scandalum, aut etiam in
damnum statûs religiosi vel clericalis.

§. 20. Quando innocens mutat statum, v. g. 442.
suscipiendo sacros Ordines vel Religionem,

potest nocens etiam sine voto vel præcepto con-
tinentiæ remanere in sæculo, nullibi enim præ-
cipitur huic tale votum vel continentia, unde
mortuo innocente conjugè poterit inire aliud
Matrimonium, *Avers. q. 23. f. 8. Attamen Pignar.*
l. 3. consult. 42. refert aliquas declarationes
Congregationum, quæ dicunt, saltem ubi est pe-
riculum incontinentiæ, si adulter suscipiat sa-
cros vel Ordines Religionem, innocentem ma-
nentem in sæculo debere continentiam vovere.

§. 21. Si conjugatus post sententiam perpe- 450.
tui divortii assumens Religionem vel Ordines,

negat se esse conjugatum, probabilius est cum
Avers. q. 23. f. 8. contra Sanch. peccare mortali-
ter, quia est res valde notabilis, & Superior vel
Episcopus habebat jus interrogandi, ergo alter
obligationem manifestandi, cum possint cau-
sa vel circumstantiæ promotionem talem im-
pedire.

§. 22. Si divortium sit propriâ autoritate 451.
factum, & innocens non immutaverit statum,

non recipere nocentem, si emendaverit se, &
non sit prudens periculum relapsûs, *Can. Quod
dicitur, 32. q. 2. Can. Si vir, De adult. Can. Ego dixi
14. q. 1. quamvis Avers. f. 6. putet ibi non imponi
obligationem sed asseri convenientiam & quan-
tam æquitatem. E contra si divortium pro-
prie fornicationem in perpetuum per senten-
tiam Judicis factum sit, innocens cogi non po-
test ad recipiendum, nisi committat simile cri-
men, *Can. De benedicto, 32. q. 2. Can. Admonere,**

T 2

33.

Handwritten text on the book's spine, including the words "mor.", "audi", "Crox", and "VIII".

33. q. 1. Cap. *Gaudemus*, De convers. conjug. Potest tamen etiam tum, si velit, propria auctoritate recipere, uti habet communissima cum *Avers. f. 6.* quia sententia lata est in favorem innocentis, & quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum, Reg. 61. Juris in 6. Teneturque nocens separatus privatâ auctoritate innocentis, redire, si revocetur ab innocente, & de licentia ejus non immutârit statum, imò quamvis per sententiam sit separatus, non potest immutare statum sine consensu saltem tacito innocentis, quia hic retinet jus eum revocandi, si velit, ergo nocens tenetur redire, S. Th. S. Bonav. S. Anton. Sily. Angel. Sanch. Pont. *Avers. l. 6.* & S. Mastr. n. 135. Krim. n. 1580. Si tamen innocens per sententiam separatus ter cum congruo intervallo temporis, aut saltem per biennium rogatus, renuat recipere nocentem emendatum, hic poterit absque illius consensu in Religione profiteri, Cap. *Gaudemus* supra, Authent. *Sed hodie.* Cod. De adult.

452. §. 23. Sanch. l. 10. d. 14. n. 2. docet, si innocens internè tantùm condonet delictum, non posse postea in conscientia intentare divortium: sed meliùs contradicit *Avers. f. 7.* quia in commercio humano interna volitio non obligat, si nullo signo manifestur, imò quamvis innocens externè manifestet, si nocens non acceptet sed recuset, probabilius est contra eundem Sanch. innocentem posse condonationem suam revocare, talis enim gratia inter homines censetur indigere tacitâ saltem acceptatione.

453. §. 24. Si innocens conscius delicti, ante vel post sententiam divortii petat, aut alteri petenti reddat debitum, hoc ipso pro foro externi

presumitur condonare, cum id liberè faciat, nec obligatus: aliud tamen est, si faceret coactus per metum aut sententiam, vel ex errore, S. Th. S. Bonav. *Dist. Addit Avers.* etiam tactus, amplexus, oscula esse sufficientia signa condonationis interne, cum ordinentur ad copulam. Et idem est, si redeant ad mutuam familiaritatem, mensam, vel cohabitationem eandem: Si tamen reperta internè nollet condonare, quamvis etiam sic diceret se condonare, non ideo pro foro conscientie perderet jus, quia cessio requirit consensum internum, uti donationes alique contractus, secundum dicta l. 3. p. 2. n. 608. *Sa, Sanch. Avers.* contra S. Bonav. *Sot. & alios.* Nec obstat, quòd ita fingendo videatur facere injuriam, cum non causet damnum, injuria non est talis, ut ideo teneatur postea sincerè condonare. Imò si innocens talia signa condonationis ponat, habendo se indifferenter, non cogitando an condonet vel non, aut ignorando, quòd talia signa sufficiant ad condonationem, *Avers.* probabilius dicit contra *Sanch.* in conscientia non teneri postea condonare, quia videtur requiri expressa voluntas cedendi hoc suo multum æstimabili jure.

§. 25. Quamvis crimina conjugum utrimque non sint omnino æqualia, quia v. g. unum sit occultum, alterum publicum, unum adulterium, alterum incestus vel sodomia: item quamvis unus semel tantum, alter decies commiserit adulterium, nihilominus hæc crimina compensant se, nec datur locus divortio, uti colligitur ex Cap. *Tua fraternitas* De adult. conjug. docentque S. Th. S. Bonav. *Palud. Gabr. Sanch. & alii* cum *Avers. l. 4.* contra *Hosliens. Joannem Andr. & alios.*

& alios. Et universaliter, ut crimina se compensent, requiritur & sufficit, quòd utrumque de se det iustam causam divortii, tunc enim censentur paria, idest, pariter per se sufficientia ad divortium, *Mastr.* n. 132.

Obi. Ex dictis, adulterium & hæresis sufficiunt ad divortium, & tamen si uxor labatur in adulterium, vir in hæresin, hæc crimina non compensant se, sed uxor potest divertere à viro. *R.* Aliqui cum *Krim.* n. 1563. probabiliter dicunt, cum crimina illa sint planè disparata, & hæresis directè non sit contra fidem Matrimonii, quod nullo modo se compensent, sed singuli possint petere separationem. *Sanch. Pont. Avers.* l. 9. etiam probabiliter dicunt hæresin ex dispositione speciali Juris necessariò causare divortium, & ideo, ubi illa intervenit, non dari compensationem, sed separationem necessariò faciendam esse, quod verum est, & quidem ex præcepto naturali, si adfit periculum pervertionis: è contrà, si hoc periculum absit, probabiliter dicunt *S. Anton. Silv. Arm.* & alii dari etiam inter illa crimina compensationem, & neutrum posse ab altero divertere: & ideo postea fateatur cum aliis *Avers.* posse cum hæretico dimisso fieri reconciliationem, quamvis hæresin non dimittat, dummodo absit pervertionis aut alterius mali periculum, quod abesse potest; quando autem ex dispensatione Ecclesiæ contrahitur Matrimonium catholici cum hæretico, omnes fateentur fieri non posse divortium. Similiter docet cum communi *Pignat.* tom. 7. conf. 51. separari non debere conjuges, primò hæreticos, si eorum unus convertatur ad fidem, quamvis inter eos ideo ortæ essent aliquæ dissensiones, hinc
su-

Suprà n. 440. tantùm locuti sumus de hæresi superveniente Matrimonio inter catholicos contracto.

§. 26. Si uterque commiserit crimen ad divortium sufficiens, sed unus egerit pœnitentiam, alter autem pergat in crimine, S. Anton. lib. & alii putant primum posse facere divortium, qui per pœnitentiam quasi rediit ad statum innocentie. E contra Ledesin. Hurtad. Pont. l. 1. c. 17. & alii dicunt, quòd crimina pergant se compensare, cum antecedenter sint posita. S. Bonar. Henr. Regim. Côn. Bonac. Sanch. Avers. f. 4. Mastr. n. 132. probabilius tenent cum prima sententia, pœnitens alterum admonuit, qui tamen contumaciter pergat; si autem non admonuit, tenentur secunda, quia ille pergens necdum cessari potest contumax.

§. 27. Si vir etiam post sententiam divortii committat simile crimen, antequam statum mutaverit per religiosam professionem vel sacros Ordines, Cap. Ex litteris. De divort. jubetur redire ad dimissam, & ita etiam docent Côn. Avers. Mastr. n. 133. quia vir manebat obligatus fide Matrimonii, ergo si hanc frangat uxore dimissa, delicta se compensant. Addit Pignat. n. 8. consult. 148. etiam posse revocare dimissionem, si sit in periculo incontinentie, quamvis ipsa cum consensu viri emisisset votum castitatis. Rectè tamen notat Avers. f. 4. virum non teneri se prodere vel offerre non petenti, aut ignare sui criminis; imò si sententiã Judicis separati sit, probabilius videtur non teneri redire, nisi per Judicem compellatur: attamen etiam probabiliter dicunt Castrop. & Krim. n. 1577. contra Sanch. & Laym. quamvis sententia divortii

T 4

tran-

mor.
audii
Crox
VIII

transierit in rem iudicatam, id est, quamvis tempus à sententia Iudicis appellandi jam esset elapsum, nihilominus innocentem in conscientia teneri reconciliari, si simile crimen committat, quia non habuit, nec sententia dabat ipsi jus divertendi, nisi, quamdiu innocens esset, quia si fiat similiter nocens, nullum amplius jus habet. Excipit rectè *Pont. l. 9. c. 20. n. 7.* si fieret similiter nocens, postquam professionem vel sacros Ordines suscepisset, quia tum non deberet præjudicari juri, quod Religio vel Ordo legitime acquisivisset.

457. §. 28. Si etiam post plurimos annos ostendatur sententiam divortii fuisse latam ex falsis causis, vir debet redire ad dimissam, quamvis in Religione professus sit, vel sacros Ordines suscepit, quia talis sententia, in quantum est contra innocentem, nunquam transit in iudicatum, quin ipsi liceat per viam querelæ contra eam agere, quamvis non per viam appellationis, mansitque jus dimissæ, quod Iudex noluit tollere, *S. Th. S. Bonav. Sanch. l. 10. d. 9. Castrop. Krim. n. 1578 & à n. 1671.* si tamen etiam dimissa professæ esset in Religione, *Sanch.* putat cessisse juri suo, sed adhuc contradicit *Castrop.* quia neuter validè consensit, cum error in substantia dederit causam. Et *Krim. n. 1579.* dicit hoc esse probabilius, quamvis *n. 1677.* etiam oppositum teneat.

458. §. 29. Quid dicendum sit circa alimentacionem alterius conjugis, quando divortium fit cum vel sine culpâ conjugis, dixi l. 3. p. 1. à n. 710. Si autem culpâ patris factum sit divortium, liberi apud matrem educantur expensis patris: si factum sit culpâ matris, educantur apud patrem expen-

expensis matris, uti statuit Jus apud *Sperell.* decis. 131. n. 104. potestque videri etiam *Krim. n.* 134. An vero uxori adulteræ debeantur alimenta, pars acquisite, restitutio dotis saltem per hæredes, si maritus obiit, dixi l. 3. p. 1. n. 714. Et de illis videri potest etiam *Sperell.* in 20. ubi inter cætera putat lite pendente deberi conjugii, contra quem agitur, si ex suis aliunde non habeat, uti etiam debentur Monacho contra Abbatem litiganti, si nempe adsit præsumptio boni juris. An autem talis litigans debeat fidejubere de refundendis expensis in casu succumbentiæ, examinat *Sperell.* à n. 97. possuntque etiam multa circa ista videri apud *Krim.* à n. 145. usque ad 1608.

De divortio videri potest etiam *Gob. in Exper.* in 10. n. 714. ubi in compendium redigit ea, quæ in Quinario tr. 5. à c. 32. usque ad 45. fuse et illo disputat. Quid dicendum sit de donationibus inter conjuges ac restitutione dotis, quando supervenit divortium, videri etiam possit fuse *Krim.* à n. 1685.

CAPUT III:

459.

De impedimentis Matrimonii.

Duplicis generis sunt impedimenta, quædam illicitum tantum, alia insuper irritum Matrimonium reddunt: Priora dicuntur impedientia, Posteriora, dirimentia.

DUBIUM I.

Quæ sint impedimenta impedientia tantum.

Resp. Præter peccatum mortale & excommunicationem, sex potissimum reddunt Matrimonium mortaliter illicitum, scilicet:

T 5

Eccle-